

ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО (ГЗН) ТА НАСИЛЬСТВО СТОСОВНО ЖІНОК: В ЧОМУ РІЗНИЦЯ?

Лорі Манн, міжнародна експертка

Ця стаття підготовлена в рамках проекту
Ради Європи «Боротьба з насильством
стосовно жінок в Україні – Eman II» (COVAW-II)

#CoeCOVAW

#istanbulconventionsaveslives

Перша річниця набуття чинності Стамбульської конвенції (СК) в Україні спонукає замислитися над значенням її довгої офіційної назви — Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Як свідчить її офіційна назва, СК є регіональним інструментом з прав людини, ретельно розробленим для боротьби з насильством стосовно жінок та домашнім насильством. З'явилися різні терміни для визначення форм насильства, які охоплює конвенція, і кожен з них розкриває важливі аспекти значення і мети цього документу.

Хоча багато людей та інституцій доволіно використовують терміни «гендерно зумовлене насильство» (ГЗН) та «насильство стосовно жінок» як взаємозамінні, їхні визначення насправді є різними, хоча й взаємопов'язаними. У Пояснювальній доповіді до конвенції гендерно-зумовлене насильство (ГЗН) визначається як насильство, в якому «головним мотивом актів насильства виступає саме рід жертви». Таким чином, ГЗН — це насильство, скоєне проти будь-якої особи. Використання слова «гендер» тут не означає, що йдеться про певну конкретну гендерну характеристику жертви.

«Гендер» визначається як «соціально закріплені ролі, поведінка, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає правильними для жінок та чоловіків». Таким чином, ГЗН розуміється як «глибоко вкорінене в соціальних та культурних структурах, нормах і цінностях, якими керується суспільство». Ця концепція гендеру є невід'ємною частиною розуміння Стамбульської конвенції.

На протипагу цьому, конвенція визначає насильство стосовно жінок як «всі акти насильства стосовно жінок за гендерною ознакою», які завдають шкоди та страждань жінкам. Тут основна увага приділяється жінкам (і дівчатам). Преамбула конвенції також називає насильство стосовно жінок одним із проявів ГЗН і визнає, що «жінки та дівчата піддаються більшому ризику ГЗН, ніж чоловіки».

У Стамбульській конвенції використовується термін «гендерно зумовлене насильство щодо жінок» як насильство стосовно жінок за гендерною ознакою, який підкреслює, що таке насильство «спрямоване проти жінки через те, що вона є жінкою, або яке зачіпає жінок непропорційно». Цей термін чітко вказує як на непропорційний вплив такого насильства на жінок, так і на гендерну складову насильства. А саме, що насильство розглядається і як причина, і як наслідок нерівних владних відносин, заснованих на сприйнятті відмінностей між жінками та чоловіками.

Ще більше проливають світло на термін «насильство стосовно жінок» форми насильства, з якими сторони конвенції зобов'язуються боротися за допомогою кримінальних або інших санкцій. До них належать: каліцтво жіночих генеталій, примусові аборти та примусова стерилізація, а також зґвалтування та сексуальне насильство — всі вони впливають або виключно, або непропорційно саме на жінок.

Визначення насильства стосовно жінок містить додатковий елемент: воно юридично розглядається як порушення прав людини та форма дискримінації щодо жінок. Саме на цій підставі Європейський суд з прав людини при розгляді справ, пов'язаних з насильством стосовно жінок та домашнім насильством, посилається на статтю 14, яка забороняє дискримінацію, викладену в Європейській конвенції з прав людини.

Застосування Стамбульською конвенцією гендерного розуміння насильства стосовно жінок та домашнього насильства вимагає від Сторін розглядати їх у ширшому контексті існуючої нерівності між жінками та чоловіками. Таким чином, вона позиціонує ці форми насильства як бар'єри на шляху до досягнення реальної рівності між чоловіками та жінками, що є загальною метою.

Таким чином, конвенція зобов'язує держави-учасниці запобігати насильству стосовно жінок та боротися з ним у ширшому контексті досягнення гендерної рівності. Саме з огляду на ці рамки та мету, ті, хто працює над виконанням положень Стамбульської конвенції, вважають за краще використовувати термін «насильство стосовно жінок», а не ГЗН.

1 Пояснювальна доповідь до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Пояснювальна доповідь), п. 44.

2 Стаття 3(с), Стамбульська конвенція.

3 Пояснювальна доповідь, п. 44.

4 Стаття 3(а), Стамбульська конвенція.

5 Відповідно до статті 3 Стамбульської конвенції, термін «жінки» також охоплює жінок і дівчат, тоді як термін «чоловіки» включає як чоловіків, так і хлопців.

6 Стаття 3(д), Стамбульська конвенція, Пояснювальна доповідь п. 44.